3. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України: схвалена Європейською Радою 11.12.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_492 – Назва з екрану.

4. План дій Європейського Союзу в галузі юстиції та внутрішніх справ: погоджений на IV засіданні Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС 12.12.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_494 – Назва з екрану.

5. План дій Україна-ЄС: затв. на засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС, що відбулося 21 лют. 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/kmu/control – Назва з екрану.

6. План дій Ради Європи для України на 2008-2011 роки: інформація М-ва закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/46640.htm – Назва з екрану.

7. Програми співробітництва з Радою Європи: інформація М-ва юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minjust.gov.ua /4660 – Назва з екрану.

8. Боротьба з проявами жорстокого поводження і безкарністю у країнах Південного Кавказу, Молдові й Україні. Короткий огляд заходів проекту: інформ. матеріали Офісу Ради Європи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.coe.kiev.ua/ /en/web/kyiv – Назва з екрану.

9. Виконання зобов'язань України перед Радою Європи: інформ. матеріал / Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/ ntrol/uk/publish/article?art_id= 223566290&c – Назва з екрану.

10. Карпюк Г. РЄ підтримує «європейськість» МВС / Г. Карпюк // Іменем Закону. – 2007. – № 51. – С. 4.

11. Гаврилюк О. Рада Європи – Україна: план у дії / Оксана Гаврилюк // Іменем Закону. – 2001. – № 2. – С. 2.

12. Бородінов В.Д. Україна – ЄС: захист прав національних меншин в контексті інтеграційних процесів / В.Д. Бородінов, О.Л. Круподер // Наука. Релігія. Суспільство – 2008. – № 3. – С. 21.

13. ООН опікується біженцями та мігрантами – за допомогою МВС: Інформація МВС України // Іменем Закону. – 2010. – № 41. – С. 2.

УДК 340.13

Гончаров Андрій Вікторович,
доцент кафедри загально-правових дисциплін
Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н.

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ 1920-Х – 1930-Х РОКІВ

У даній роботі автором досліджуються деякі законодавчі акти у сфері соціального захисту населення України протягом 1920-х – 1930-х років. Особлива увага приділяється розвитку інституту соціального захисту працездатного і непрацездатного населення (людей похилого віку, безробітних, осіб з втратою працездатності у зв'язку з каліцтвом тощо).

Ключові слова: *соціальний захист населення, соціальне забезпечення, пенсійне забезпечення, працездатне і непрацездатне населення,*

В данной работе автором исследуются некоторые законодательные акты в сфере социальной защиты населения Украины на протяжении 1920-х – 1930-х годов. Особое внимание уделяется развитию института социальной защиты трудоспособного и нетрудоспособного населения (людей преклонных лет, безработных, лиц с потерей трудоспособности в связи с увечьем, др.).

© Гончаров Андрій Вікторович , 2015

Ключевые слова: *социальная защита населения, социальное обеспечение, пенсионное обеспечение, трудоспособное и неработоспособное населения,*

In this paper, the author examines some legislative acts in the sphere of social protection of the population Ukraine during 1920 – 1930's. Particular attention is paid to the development of social security institutions capable and workable population (people of old age, the unemployed, those with loss of efficiency due to an injury, etc.).

Keywords: *social protection, social security, pensions, and working-age disabled population.*

Відповідно до Конституції України наша країна є соціальною державою. Кожна людина має право на соціальний захист, але сутністю гарантій права на соціальний захист є умови, що створюються державою для реалізації права на соціальний захист. Питання стану соціального захисту в будь-який історичний період відігравало важливе значення, оскільки становище малозахищених верств населення відображає загальний економічний добробут держави.

Протягом першої половини XX ст. системи державного соціального забезпечення були упроваджені в усіх цивілізованих державах світу. В окремих державах було прийнято Кодекси соціального забезпечення, а також окремі закони відносно пенсійного забезпечення та надання соціальної допомоги.

Якщо на початку XX ст. суб'єктами соціального захисту населення в основному були тільки трудящі та члени їхніх сімей, то наприкінці століття ці системи у розвинутих країнах охоплювали вже все населення. Поступово відбувалося розширення соціального забезпечення та його включення в більш широкі системи соціального захисту, які поряд із традиційним соціальним забезпеченням передбачають заходи спеціального та додаткового соціального захисту для окремих категорій населення, введення спеціальних цільових і комплексних соціальних програм, державне фінансування за рахунок податків [1, с. 9–10].

На даний час в Україні створено єдину державну систему соціального захисту населення, яка передбачає централізоване правове регулювання, що гарантує на всій території країни однакові умови та норми, рівні можливості здійснення громадянами свого одного з найважливіших конституційних прав – права на соціальний захист.

Актуальність роботи полягає у необхідності дослідження історичного досвіду управління соціальним захистом населення з метою його подальшого використання в процесах реформування апарату держави та удосконалення сучасного законодавства в даній сфері.

Метою цієї роботи є дослідження деяких аспектів розвитку законодавства у сфері соціального захисту населення України протягом 1920-х – 1930-х років.

Поступово відбувається розширення соціального забезпечення і включення його більш широкі системи соціального захисту, які поряд із традиційним соціальним забезпеченням передбачають заходи спеціального та додаткового соціального захисту для окремих категорій населення, введення спеціальних цільових і комплексних соціальних програм, державне фінансування за рахунок податків тощо.

У перші роки радянської влади проблеми соціального забезпечення досліджували Л. Забєлін, Н. Семашко, В. Дурденевський та ін. Зокрема, за визначенням Л. Забєліна, соціальне забезпечення – це частина заробітної плати робітничого класу, а також сукупність окремих актів, заходів, настанов, тобто діяльність людей, спрямована на підтримання стабільності майнового становища пролетаріату при настанні тих небезпек, які йому загрожують [2, с. 19–56].

За висновком В. С. Андрєєва, соціальне забезпечення становить сукупність певних соціально-економічних заходів, пов'язаних із забезпеченням матері і дитини, громадян у ста-

рості та в разі непрацездатності, з медичним лікуванням і обслуговуванням як важливим засобом профілактики і поновлення працездатності[3, с. 31].

В 20-ті роки одним із важливих напрямів діяльності державних органів соціального забезпечення була боротьба з дитячою безпритульністю. Дана проблема вирішувалась шляхом відкриття дитячих будинків, трудових комун, виховних колоній [4, с. 29].

Наприкінці 1922 р. було створено СРСР, а в 1924 р. прийнята Конституція СРСР, за якою творення основних законів про працю й охорону здоров'я було віднесено до відання СРСР.

З метою створення єдиних для всієї країни норм і умов забезпечення поширилася практика прийняття загальносоюзних нормативних актів у сфері соціального забезпечення.

28 серпня 1925 р. ЦВК і РНК затвердили перший загальносоюзний закон про пенсії за соціальним страхуванням – Положення про забезпечення в порядку соціального страхування інвалідів праці та членів сімей померлих або безвісно відсутніх застрахованих та інвалідів праці.

Постановою СРСС при НКП СРСР від 5 січня 1928 р. «Про надання пенсійного забезпечення престарілим робітникам підприємств текстильної промисловості» введено страхування у зв'язку зі старістю для однієї з груп промислових робітників-текстильників. Це перший нормативний акт в СРСР, у якому забезпечення у зв'язку зі старістю було сконструйовано не як різновид пенсії у зв'язку з інвалідністю, а як самостійний вид соціального забезпечення [1, с. 340].

Таким чином, пенсійне забезпечення, пов'язане зі старістю, на той час не мало всеохоплюючого характеру. Лише в 1932 р. після обстеження робітників, які виходили на пенсію через інвалідність із втратою працездатності, воно було поширене на робітників усіх галузей народного господарства.

Соціальне забезпечення селян не увійшло до державної системи і здійснювалось за рахунок організацій селянської взаємодопомоги, створення яких передбачалось Положенням про селянські товариства взаємодопомоги від 28 вересня 1924 року. Внаслідок колективізації виникли нові форми соціального забезпечення колгоспників. Примірний Статут колгоспу передбачав створення у колгоспі фонду допомоги престарілим і непрацездатним колгоспникам.

На початку 30-тих років XX століття відбуваються важливі зміни в організації соціального страхування. Так, у 1930 році припинила своє існування програма соціального страхування щодо надання допомоги по безробіттю, оскільки вважалось, що безробіття немає.

У 30-і роки основним завданням соціального забезпечення було проголошено роботу з працевлаштування і навчання інвалідів; забезпечення сімей червоноармійців та інвалідів війни пенсіями; організацію кас взаємодопомоги у колгоспах; надання допомоги сліпим і глухим тощо. У сфері добробуту народу головна увага зосереджувалась насамперед на підвищенні оплати праці низькооплачуваних категорій робітників [5, с. 499–504].

Отже, протягом 1920-х – 1930-х років влада намагалася відновити та покращити функціонування системи соціального захисту та забезпечення населення надати певні соціальні гарантії найбільш вразливим його верствам – інвалідам, особам похилого віку, членам сімей загиблих на виробництві або під час виконання службового обов'язку тощо.

Побудова системи соціального захисту населення України відбувалася в умовах подолання наслідків краху Російської імперії, жовтневого перевороту, грабіжницької політики військового комунізму, знешкодження паростків української державності і пов'язаних з усім цим глибокої кризи та руйнації економіки, механізму та апарату держави, системи за-

конодавства тощо. Досвід формування цієї системи може бути використаний у сучасних процесах державного будівництва і законотворчості у даній сфері.

Список використаних джерел:

1. Захаров М. Л. Право социального обеспечения России : учеб. / М. Л. Захаров, Э. Г. Тучкова. – 3-е изд., испр. и перераб. – М. : БЕК, 2004. – 608 с.

2. Забелин Теория социального обеспечения / Л. В. Забелин. – М., 1924. – 203 с.

3. Андреев В. С. Правовые проблемы социального обеспечения в СССР / В. С. Андреев // Советское государство и право. – 1967. – С. 29–37.

4. Юрченко Ю. Д. Управління в сфері соціального захисту населення: організаційно-правові аспекти : дис. ... кандидата наук з держ. управ. : 25.00.01 / Юрченко Юрій Дмитрович. – К., 2005. – 204 с.

5. Гончаров А. В. Деякі аспекти розвитку законодавства у сфері соціального захисту населення радянської України протягом 1920-х – 1930-х років / А. В. Гончаров // Наукова спадщина професора В. С. Кульчицького (1919–2009) і сучасність: матеріали XXIY Міжнародної історико-правової конференції 28 квітня – 1 травня 2011 р., м. Львів / ред. колегія: А. М. Бойко (голова), І. Б. Усенко (заступник голови), І. Й. Бойко (відпр. секр.), Б. Й. Тищик, О. Н. Ярмиш, І. В. Музика, М. М. Бедрій, Є. В. Ромінський. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 499–504.